

شده - عنوانها بشنگرف - دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب مرصع متوسط که در وسط هر صفحه ۸ بیت از مخزن الاسرار نوشته شده و بین السطور طلا اندازی است - دو صفحه اول هر مثنوی بین السطور طلا اندازی و بین مصراعها تسمه منقش - در هر سر لوح « بسمه » و عنوان هر مثنوی بسفیداب تحریر دار روی متن زر نوشته شده - سر لوح مذهب مرصع متوسط - ۶۴۷ صفحه ، هر صفحه ۲ سطر ، هر سطر دو بیت ۹۵ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر ( قرن ۱۰ - ۱۱ ) ( شماره ۱۰۰۰۸ ) نسخه مشتمل است بر : مخزن الاسرار - هفت بیکر - خسرو و شیرین - لیلی و معنون - اسکندر نامه

آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم »

پایان :

« پیاد آورا بازی هفت سال که برچشم ما چون گذشت آن خیال »

از آخر ساقط دارد و جای تصویر بیاض مانده است .

یاد دانستها را محو کرده اند و کیفیت ورود بکتابخانه معلوم

نیست .

( ۳۵۷ )

خمسه

فضامی

باندازه ۱۹۵ × ۲۱۵ - جلد ابره تیماج مشکی و قهوه ای ترنج

و نیمترنج و گوینه سوخت معرق زمینه لاجوردی ریخته زمینه طلا بوش ،

اندرون زمینه طلائی ساده ، حاشیه مشکی - کاغذ اصفهانی جدول  
 زرین زمینه زرشان خبار - سرسخنها بخط نستعلیق بسفیداب تحریردار  
 روی متن زر بوته اندازی - دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب مرصع  
 لاجوردی عالی که در میان دو تریج در هشت سطر بسفیداب تحریردار  
 روی متن زر بوته اندازی شده عنوان و ناظم کتاب و نشی بیت در هر  
 صفحه از آغاز منظومه نوشته شده - . . ۷ صفحه ، هر صفحه ۴۱ سطر ،  
 هر سطر دو بیت - ۵ سرلوح مزدوج مذهب مرصع لاجوردی عالی که  
 عنوان هرمثوی بسفیداب و روی زر و زر روی سرنج و لاجورد در سر لوح  
 نوشته شده و مقابل غالب مجالس تصویر لچکی های مذهب منقش  
 متعدد دارد - ۱۱ مجلس تصویر میتیانور عالی - خط نستعلیق کتابت  
 خوش - رقم محمد قوام شیرازی - بدون تاریخ ( قرن ۱۰ - ۱۱ )  
 ( شماره ۵۶۴ ) نسخه منتظم است : مخزن الاسرار - خسرو شیرین -  
 لیلی و مجنون - هفت نیکر - سرف نامه اسکندری - اقبال نامه .

آغاز :

« بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم »

نایان :

« نظاسی بدو عالی آوازه باد بنظمی چنین جان اوزنده باد »

« تم الكتاب بعون الله وحسن توفيقه والصلوة والسلام على محمد  
 خاتم النبيين وآله الطيبين الطاهرين وسلم تسليماً دائماً ابداً كثيراً  
 على يد تراب الاقدام محمد القوام الكاتب الشيرازي . »

نسخه دست خورده و بسیاری از صفحات مخصوصاً صفحات  
 صورت آن کشیده شده و جلد آن تعویض و بعضی باد داستهای پشت  
 کتاب جو گردیده است. از موارد ساقط ، بعد از صفحه ۱۶۹/۸۷  
 ۱۹۱/۲۵۳/۳۶۱/۳۸۳/۳۸۷/۴۸۱/۵۱۱/۵۸۵/۶۰۵ است .

کتاب متعلق بمیرزا مهدیخان نادری بوده و بسال ۱۱۷۰ آنرا  
 پسرزند خود بخشیده است و با اینکه این یاد داشت را محو کرده اند ،  
 این عبارات آن خواننده میشود : « این کتاب را ... پنجم شهر صفر  
 المظفر ۱۱۷۰ پسرزند ارجمند ... اطال الله عمره هبه نمودم العبد الفقیر  
 محمد مهدی ... »

بسال ۱۲۸۲ از عرض کتابخانه گذشته است .

( ۳۵۸ )

خمسه

## نظامی

باندازه ۱۵۰ x ۲۷۰ - جلد ابره ساغری مشکی ترنج و سرترنج  
 ضربی طلا پوش بریده خوش ، اندرون بیسن سرخ ترنج و سرترنج  
 سوخت تحریر طلاپوش ، روی زمینة لاجوردی و سفید که اندکی  
 ریختگی دارد و سرت شده است - صفحات متن و حاشیه ، کاغذ متن  
 خانبالغ زرفشان عبار جدول زرین ، حاشیه کاغذ فرنگی آهار و مهره  
 کشیده کمنددار و عنوانها بشنگرف روی متن زر - ۴۵۸ صفحه ،  
 هر صفحه ۹ سطر ، هر سطر دو بیت - یکک سرلوح مذهب برصیح الحاقی  
 ( ۹ ) مجلس تصویر مینیاتور عالی - خط نستعلیق کتابت خفی خوش  
 رقم محمد بن ملامیر - تاریخ تحریر ۱۰۲۶ ( ۹ ) ( شماره ۱۲۲۲۹ )  
 نسخه کامل اصل بهم خورده و آب افتاده و ستموش و مندرس  
 گردیده است و در جمیع آوری اوراتی و تصحیف در صحافی رعایت  
 نظم صفحات را نکرده اند ، چنانکه نسخه حاضر فقط اوراتی متفرق از  
 خمس است که یکجا جمع و تجلید شده است . و سرلوح فعلی از یک  
 نسخه منتخبات حدیقه سنائی باین کتاب الحاق شده است .

در پشت صفحه اول کتاب را بخط بابا شاه تشخیص کرده‌اند .  
ولی اگر بدقت بصفحه آخر کتاب مراجعه شود تاریخ ۱۰۲۶ و رقم  
« محمد بن ملا میر » خوانده میشود و بخط این کاتب نسخه های دیگری  
موجود است .

آغاز

در آن پرده که خوانندش حصاری چنین بگری برون داد از عماری»  
پایان :

« شکر که این نامه بعنوان رسید بیشتر از عمر بی پایان رسید »  
« ... فی ... ذی حجة الحرام سنه ۱۰۲۶ کتبه العبد  
محمد بن ملا میر . »

پشت صفحه اول مهر فتحعلیشاه را دارد .

( ۳۵۹ )

خمسه

نظامی

باندازه ۱۵۵ x ۲۶۳ - جلد تیماج بشمی ترنج و سر ترنج  
منگنه بوته گنی رنگ - کاغذ اصفهانی جدول زرین و عنوانها بشنگرف -  
دو صفحه اول و صفحات متفرق در وسط و آخر هر مثنوی بین السطور  
طلا اندازی ( ۵ ) سر لوح مزدوج مذهب لاجوردی خوش که در کتیبه  
هر یک روی متن زر بخط رقاع خوش عنوان هر مثنوی بسفیداب  
نوشته شده است . ۴۶ = صفحه ، هر صفحه ۲۱ سطر ، هر سطر دو بیت -  
( ۲۳ ) مجلس تصویر برنگ جدید متوسط - خط نستعلیق کتابت  
متوسط - رقم روح الله بن نورالله - بدون تاریخ تحریر ( قرن ۱۱ )  
( شماره ۵۵۵ )

نسخه مشتمل است بر: مخزن الاسرار - هفت پیکر - خسرو و شیرین - لیلی و مجنون - اسکندر نامه .

آغاز مانند نسخه پیش :

پایان لیلی و مجنون :

« این نامه که نامدار وی باد بر دولت آن خجسته پی باد »

« اقل الکاتبین روح الله بن نورالله . »

پایان موجود :

« به از نام نیکودگر نام نیست بدانکس که نیکوسرانجام نیست »

از آخر نسخه ساقط و دو ورق ، یکی از مثنوی مخزن الاسرار و یکی از خسرو و شیرین با آخر کتاب الحاق شده است .

جای مجالس تصویر بیاضی بوده است و در حدود یکصد سال پیش در آنها تصویر جدید کرده اند .

بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته است و بالای صفحه اول مهر او را دارد .

( ۳۶۰ )

مجموعه

نظامی

باندازه ۱۰ × ۲۴۵ - جلد روغنی عالی بوم مشکی گل و بوته نقاشی ، اندرون بوم سرخ برگ موئی مذهب حاشیه ، باریک مشکی گل ریزه نقاشی - کاغذ ترمه جدول و کمند زرین - عنوانها بسترخی روی متن زر در سرفصلهای منقش لاجوردی نوشته شده - دو صفحه اول هر مثنوی ، متن و حاشیه بین السطور طلا اندازی و بین مصراعها تسمه منقش لاجوردی - حاشیه بوته اندازی مذهب - منقش (۶)

سر لوح مزدوج مذهب مرصع خوش که در کتیبه هریک عنوان مثنوی و نام ناظم بسرخمی روی متن زر نوشته شده - ۶۷۸ صفحه ، هر صفحه ۲۱ سطر ، هر سطر دو بیت ۱۰۴ میلیتر - خط شکسته نستعلیق کتابت خفی عالی - رقم محمد رضای اصفهانی - تاریخ تحریر سال ۱۱۸۷ ( شماره ۱۲۲۹۹ ) .

نسخه چنین تقسیم شده است: مخزن الاسرار - خسرو و شیرین - لیلی و معنون - هفت پیکر - شرف نامه - اقبال نامه آغاز : مانند نسخه پیش پایان مخزن الاسرار

شکر که این نامه بعنوان رسید بیشتر از مرگه پایان رسید « تمت الكتاب بعون الملك الوهاب الموسوم بمخزن الاسرار فی تاریخ شهر جمادی الاولى سنه ۱۱۸۶ . کتبه محمد رضا بن عزیز الله عفی عنه بمحمد و آله الامجاد » پایان نسخه :

« برویاد فرخنده چون نام او از آغاز او تا بانجام او »

« تمت الكتاب بعون الملك الوهاب الموسوم باقبال نامه من کلام ... شیخ نظامی ... فی عشر اول شهر صفر المظفر سنه سبع و ثمانین و مائة بعد الالف من ید احقر عباد الله و اقل خلق الله محمد رضا سنه ۱۱۸۷ حسب القرموده ... اسمعیل سلطان مدظله العالی ... در قریه محمد آباد من بحال جرقویه سمت اتمام بذیرقت ... حرر العبد الاقل محمد رضا عفی عنه ... والسلام علی من الهدی . » ( کذا )

در حاشیه صفحه اول نام فتحعلیشاه بسفیداب روی متن زر در نیمترنجی نوشته شده است و تمامی بادداشتهها و مهرها و ثبتها را از پشت کتاب محو کرده اند .

## نظامی

باندازه ۱۶۵ x ۲۶۰ - جلد روغنی عالی کشمیری بوم زرك  
 ترنج گل و بلبل نقاشی ؛ گوشه و حاشیه زمینه سیاه گل و بوته مذهب  
 اندرون زمینه مشکی حاشیه زمینه زرك گل و بوته مذهب پترنج  
 برجسته - کاغذ ترمه تماسی صفحات یک جدول زرین و یک حاشیه  
 بارنگ و در محل کند یک تسمه بوته اندازی مذهب - بین سطور  
 طلا اندازی و بین مصراعها ابیات چلیپا نوشته شده و هر دو مصرع  
 در قالب مذهب قرار دارد - در حاشیه غالب صفحه ها لاقل یک ترنج  
 و بوته چقه مذهب لاجوردی دارد - ابیات یک در میان بحر کبمشکی  
 و سنگرف نوشته شده و لچکهای که حاصل شده بوته اندازی مذهب  
 است - دو صفحه اول تماماً مذهب لاجوردی است که در هر صفحه چهار  
 ترنج بیرون آورده اند و یک تسمه مذهب در اطراف هر صفحه است  
 بارنگ بوته اندازی مذهب - دو صفحه دوم تماماً متن و حاشیه  
 مذهب لاجوردی در میان هر صفحه در ترنجی ۸ بیت از متن مخزن الاسرار  
 به چلیپا نوشته و قیاسازی شده است - دو صفحه سوم متن و حاشیه ؛  
 ابیات در قابهای مذهب حاشیه بوته اندازی مذهب نوشته شده و در  
 میان قابهای نوشته شده قابهای مذهب لاجوردی بیرون آمده است -  
 در این صفحه یک سرلوح مزدوج مذهب لاجوردی است - دو صفحه  
 اول هر مثنوی متن و حاشیه مذهب لاجوردی و یک سرلوح بهمان  
 منوال دارد و بابان هر مثنوی قسمت بیاض تا آخر صفحه بهمان قرار  
 مذهب است - صفحه اول دو مثنوی و آخر مثنوی و آخر نسخه تماسی

مذهب است - مذهب این نسخه نفیسی در آخر کتاب چنین رقم کرده است :

« کتاب خمسہ تصنیف نظامی مذهب شد بفضل حق تمامی  
زدست آنکه نام عبدالرحیم است بود کشمیری و آنجا مقیم است »  
« در سنه یکهزار و دویست و پنجاه و پنج سنه ۱۲۵۵ با تمام  
رسید » .

بین هر دو ورق کتاب یکک برگه پوست آهوی لطیف نازک  
الصاق شده و نسخه از ابتدا تا انتهی شرفه در تذهیب است - ۵۵۶  
صفحه ، هر صفحه ۴۵ بیت دارد - خط شکسته نستعلیق کتابت خفی  
عالی - رقم علی محمد - تاریخ تحریر سال ۱۲۴۸ - ۱۲۵۰ ( شماره  
۱۱۰۶۲ )

آغاز : مانند نسخه پیش

پایان مخزن الاسرار مانند نسخه پیش اضافه دارد : « تم  
مخزن الاسرار بعنایت ملکه الجبار بتاریخ غره شهر جمادی الاول  
هزار و دویست و چهل و هشت با تمام این کتاب مستطاب پرداخته  
اسید که مقبول طبایع بینندگان گردد . واقعه علی محمد »  
پایان نسخه

« هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام »  
تزیین و تذهیب و تجلید این نسخه کشمیری است ، فقط خط آن  
از خوشنویسان شیراز است و شاید نسخه را در شیراز نوشته و برای  
تذهیب بکشمیر فرستاده باشند .

تمامی یاد داشتها و ثبتها و مهرها را محو کرده اند و از اثر  
مهرها پیداست که سال ۱۲۸۲ از عرض گذشته است .



## نظامی

باندازه ۱۴۳ × ۲۱۵ - جلد تیماج پشمی ساده - صفحات متن و حاشیه . کاغذ متن خانبالغ زرفشان جدول زرین ، حاشیه باریک کاغذ سمرقندی چهره‌ای بوته اندازی مذهب ، حاشیه اصلی کاغذ سمرقندی شکری زرفشان - عنوانها بزر و لاجورد - دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب مرصع عالی فرسوده که در میان هر صفحه ۶ سطر از مقدمه کتاب نوشته شده و طلا اندازی شده است - ۹۷ صفحه ، هر صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک بیت . ۵ میلی‌متر - خط نستعلیق کتابت عالی - بدون رقم ( و با احتمال قوی خط میر علی هروی ) - بدون تاریخ تحریر ( قرن ۱۰ ) - از آخر لاقول بک ورق ساقط . ( شماره ۵۶۳ )

آغاز :

و بر اصحاب دولت و ارباب مکنت واجب و لازم است که بعد از قرائت قرآن کریم ... بمطالعه کلمات حکمت آمیز ... مستغرق باشند ... پس بر سیاق این کلام بجهت مطالعه خوب طبعان و هنرمندان مثنوی چند از گفتار ملک الحکما خواجه نظامی گنجه‌ای علیه الرحمة والغفران که مشحون از مواعظ و حکم و مملو از نصایح و امثال است و صاحب لالی آنرا از بحور خمسه برچیده و جمع کرد و بنای فهرست ابواب را سسمی گردانیده بر سی و هفت باب والله المستعان . باب اول از توحید ... مخزن الاسرار :

ای همه هستی ز تو پیدا شده      خاک ضعیف از تو توانا شده «  
پایان موجود :

« چو کشته شده بهر ما چند چیز      ( مصراع دوم محوشده است )  
بسال ۱۲۸۲ از عرض گذشته است .

## نظامی

باندازه ۱۲۵ × ۲۰۵ - جلد مقوای روغنی خوش جدید بوم  
 زرک گل و بوته و پرنده نقاشی ، لچکی بوم مشکی گل ریزه ، حاشیه بند  
 رومی متن مذهب ، اندرون نقاشی دو مجلس از مریم و تولد مسیح  
 و حواریون - صفحات متن و حاشیه ، کاغذ متن سمرقندی ، حاشیه  
 فرنگی حنائی جدول زرین و کمند - شماره صفحات ۱۰۹ ، هر صفحه  
 ۱۲ سطر ، هر سطر یک بیت - دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب  
 مرصع عالی - یک سر لوح مزدوج مرصع عالی که در ترجمی در سر لوح  
 روی متن زر بخط کوفی تزئینی و قلم شنگرف نوشته شده است :  
 « الله و ماسواه » بین السطور طلا اندازی منقش - بین مصرعها تعاباً  
 تسمه تشعیر سازی مذهب - عنوانها بقلم سفیداب روی متن زر - خط  
 نستعلیق کتابت خفی خوش - رقم سلطانعلی شهدی دو صفحه ما قبل  
 متن کتاب دو قطعه شعر در هشت مصرع به چلیپا بخط نستعلیق نیمه  
 دو دانگ خوش نوشته شده است که آن نیز ظاهراً بخط سلطانعلی است -  
 صفحه ما قبل آنها که اولین صفحه کتابست یک تصویر زن آبرنگ  
 روی متن پسته‌ای نقاشی شده است بدون تاریخ ( قرن ۹ ) ( شماره

( ۳۰۳۰ )

آغاز :

هست کلید در گنج حکیم «

« بسم الله الرحمن الرحیم

پایان :

بر ملکی کز گهرشان اوی «

« یاد مبارک گهر افشان اوی

« کتبه سلطان علی المشهدی غفر ذلویه و ستر عمیویه .  
کیفیت ورود نسخه بکتابخانه معلوم نیست .

( ۳۶۴ )

## نظامی

باندازه . ۹ × ۱۶۵ . جلد تیماج تریاکی ساده - کاغذ سمرقندی  
نخودی جدول زرین - عنوانها بشنگرف - ده مجلس تصویر مینیاتور  
خوش فرسوده - ۳۵ صفحه هر صفحه ۱۳ سطر ، هر سطر یک بیت  
۴۸ سیلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی خوش قدیم - بدون رقم و تاریخ  
تحریر ( نیمه دوم قرن نهم ) . ( شماره ۱۱۱۵ )  
از او و آخر کتاب لاقط بکورق ساقط و اوراق فرسوده و بعضی  
و مبالغی شده است .

آغاز موجود :

« ای سید بارگاه کونین      نسیای شهر قاب قوسین »

نایان موجود :

« بارب تو جمال ابن جهاندار      ز آشوب و گزند درامان دار »

انتقالی از خانه لسان الدوله

( ۳۶۵ )

## لیلی و مجنون

### نظامی

باندازه . ۴ : ۱ × ۲۲۵ . جلد تیماج سرخ ساده حاشیه منکنه -  
کاغذ ترمه جدول و کمنه زرین متن زرافشان - عنوانها بسرخی - دو

صفحه اول متن و حاشیه ، بین السطور طلا اندازی منقش - بین مصراعها تسعة تشعیر سازی مذهب - چهار لچکی بوته اسلیمی مذهب - حاشیه تشعیر سازی مذهب روی زمینه لاجورد - یک سرلوح مذهب مرصع ممتاز و یک قطعه نقش اسلیمی لاجوردی تشعیر سازی مذهب ممتاز در حاشیه صفحه اول - ۲۶۴ صفحه ، هر صفحه ۱۲ سطر ، هر سطر یک بیت . ۶۰ سانتیمتر دور حاشیه ۸ مصرع - خط نستعلیق کتابت عالی - بدون رقم ( با احتمال قوی بخط محمود حکیم فرزند وصال شیرازی ) - بدون تاریخ تحریر ( قرن ۱۳ ) ( شماره ۵۶۸ )

« ای نام تو بهترین سر آغاز  
 بی نام توانه کی کنم ساز »  
 پایان :

« در پانصد سال شین بر سر  
 بگذشته ز هجرت بیمبر »  
 نسخه بسال ۱۲۶۹ متعلق بمیرزا عیدالله نوری بوده و بسال ۱۳۸۹ از عرض کتابخانه گذشته است .

( ۳۶۶ )

### اسکندر نامه

#### نظامی

باندازه . ۲۵ × ۳۶۳ - جلد روغنی عالی بوم ماشی گل و بوته حاشیه گل ریز ، اندرون بوم سرخ گل و بوته مذهب ترنج و سر ترنج بوم ماشی گل و بوته ، حاشیه بوم سیاه گل ریزه - صفحات متن و دو حاشیه ، کاغذ متن دولت آبادی زرفشان غبار جدول زرین و حاشیه اول آبی ( یک ورق شکری ) و حاشیه دوم قرمزه جدول دار . حاشیه

آبی گلکاری عالی - عنوانها بزر - یک سر لوح مذهب مرصع خوش  
 جدید تراژ متن - ۱۲۴ صفحه و یک صفحه بیاض ( یا حاشیه گلکاری )  
 هر صفحه ۲ سطر، هر سطر دو بیت ۱۲۵ میلیمتر عنوانها بزر نوشته  
 شده - خط نستعلیق کتابت خفی ممتاز - بدون رقم و تاریخ تحریر  
 ( با احتمال نزدیک بیقین بخط بابا شاه اصفهانی ) ( قرن ۱۰ )  
 ( شماره ۱۱۰۸۷ )

آغاز:

« خدا با جهان بادشائی تراست ز ما خدمت آید خدائی تراست »

پایان موجود :

« مهی داشت تابنده چون آفتاب ز بحران تب یافته رنج و تاب »

از پنج ورق آخر حواشی را بریده اند و نسخه نا تمام است

باد داشتهها و ثبتها و سجع مهرها را محو کرده اند و تاریخ ورود

بکتابخانه معلوم نیست .

( ۳۶۷ )

## نظامی

باندازه ۱۵۵ x ۲۶۰ - جلد تیماج تریاکی روشن ساده - کاغذ  
 کشمیری جدول زرین - در هر صفحه چهار لچکی مذهب - عنوانها  
 بسفیداب تحریر دار روی متن زر نوشته شده - دو صفحه اول بین السطور  
 طلا اندازی منقش - یک سر لوح مذهب مرصع خوش - ورق پیش از  
 متن کتاب ساقط بوده و یک صفحه تشعیر سازی درخت و گل را هم  
 قطع کتاب کرده بجای صفحه اول الحاق کرده اند - پشت صفحه اول  
 یک مجلس میثاتور با حواشی مذهب مرصع و ۵ مجلس میثاتور خوش

در دوچ نسخه است - ۴۷۵ صفحه ، هر صفحه ۱۰ سطر هر سطر یک بیت در متن و ۲۶ مصرع در حاشیه - بخط نستعلیق کتابت متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر ( قرن ۱۰ ) ( شماره ۴۶۵۰ )

ورق اول و آخر ساقط و بسیاری از صفحه‌ها و صباها شده است . نسخه بدو بخش شرفنامه و اقبالنامه منقسم و شرفنامه در متن و اقبالنامه در حاشیه و قسمت آخر آن در متن نوشته شده است . آغاز شرفنامه :

« خدایا زمین پادشائی تراست زما خدمت آید خدائی تراست »  
پایان شرفنامه :

« هزاران درود و هزاران سلام زما بر محمد علیه السلام »  
« تمام بند کتاب سکندر نامه حکیم گرامی شیخ نظامی »  
آغاز اقبالنامه :

« خرد هر گجا گنجی آرد بدید ز نام خدا سازد آنرا کلید »  
پایان اقبالنامه :

« چونام مهش فال مسعود باد درین داستان شاه محمود باد »  
نسخه از کتابهای انتقالی از اندرون است .

( ۳۶۸ )

## نظامی

باندازه ۲۱۰ × ۳۴۰ - جلد تیماج یشمی تریج و حاشیه منگنه مذهب جدید - صفحات متن و حاشیه - کاغذ متن دولت آبادی جدول زرین حواشی گلکاری ( باستانی دو صفحه ) - . ۵ صفحه ، هر صفحه

۲. سطر، هر سطر دو بیت ۱۲۵ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی ممتاز - بدون رقم و تاریخ تحریر (با احتمال نزدیکی بیقین بخط باباشاه) (قرن دهم) (شماره ۲۹۹۳) نسخه حاضر جزئی از اسکندر نامه و قسمتی از جزو نا تمام شماره ۱۱۰۸۷ است که در دست دو مالک بوده و نسخه دیگر را بکبار دیگر متن و حاشیه کرده و در نتیجه قطع آن با قطع این نسخه متفاوت و اندکی بزرگتر است.

این دو مجلد روی هم باز اسکندر نامه را تکمیل نمی کنند و بسیار محتمل است که بقیه اوراق آن مشنوی و شاید تمامی نسخه نظامی در کتابخانه های دیگر موجود باشد.

آغاز موجود :

« برانگیخت آوازی از خشک رود که از تری آرد فلک را فرود »  
بایان موجود :

« بهنگام این برگ ریزان سخت فرو پژ مرید آن کیانی درخت »  
مرحوم میرزا علی محمد صفا در پشت صفحه اول تاریخ ۱۲۸۵ تصدیق فرموده که نسخه بخط میر عماد است و محمد جعفر حکیم آلهی نیز تصدیق صفا را تأیید کرده است. با وجود این دو تصدیق دوتن از بزرگان خط نویسی و خط شناسی، نظر نگارنده ناچیز اینست که نسخه بخط باباشاه اصفهانی و این احتمال نزد نگارنده نزدیک بیقین است.

نسخه متعلق بمیرزا محمود وزیر بوده و آنرا بسال ۱۲۹۸ بکتابخانه فروخته است.

(۳۶۹)

## نظامی

باندازه ۱۵۰ × ۲۶۸ - جلد تیماج عنابی ترنج و سر ترنج و کنج

ضربی ، الدرون تیماج تریاکی ترنج و سر ترنج و کنج سوخت معرق  
 مذهب زمینه فیروزه‌ای و مشکی عالی - کاغذ دولت آبادی شکری  
 متن زرقشان غبار جدول زرین و کمند - در تمامی صفحات دو لجه‌ی  
 بوته لاجوردی - عنوانها بزرگ در سرسخنهای بوته اندازی - دو صفحه  
 اول و دو صفحه میانه متن و حاشیه بین سطور طلا اندازی منقش ،  
 حاشیه گلکاری و هر یک یک سر لوح مذهب مرصع مزدوج عالی دارد  
 که در سر لوح اول در کتیبه‌ای بسفیداب روی متن زر نوشته شده است  
 « اسکندر نامه موسوم باقبال نامه » دور دوم بسیاهی نوشته شده  
 « خرد نامه اسکندری » - بک مجلس تصویر مینیاتور خوش - ورق  
 بیش از ۳۳۲ کشیده شده و احتمالاً آن ورق نیز تصویر داشته است -  
 ۴۴۲ صفحه ، هر صفحه ۱۶ سطر ، هر سطر بک بیت ۵۲ میلیمتر در  
 متن ، و در حاشیه هر صفحه چهارده مصرع دارد - خط نستعلیق کتابت  
 خوش - رقم روزبه شیرازی - تاریخ تحریر سال ۱۰۱۰ ( شماره ۵۶۹ )  
 نسخه بدو بخش اقبال نامه و شرف نامه منقسم است .  
 آغاز اقبال نامه مانند نسخه پیش

اضافه دارد : « تمت الكتاب الموسوم باسمکندرنامه ... نظامی . .  
 فی بیست و سیزم سهر ربیع الاول سنه احدی عشر من سنه الهجره  
 [ کذا ] . . . .

علی بدالفقیر الحقیر روزبه الکاتب الشیرازی غفرالله ذنوبه »  
 آغاز شرف نامه : مانند نسخه پیش ،  
 پایان اقبال نامه :

« برو باد فرخنده چون نام او از آغاز او تا بانجام او »  
 « تمت الكتاب شرفنامه فی اواخر شهر ذوالحجه سنه عشر الف  
 الهجرة النبویه »

نسخه بسال ۱۳۰۱ وارد کتابخانه شده است .



( ۳۷۰ )

### نظامی

باندازه ۲۴۰ × ۱۴۰ - جلد ساتگری مشکی ضربی نمایی مستعمل  
اندرون میشن سرخ عنابی - کاعده خانبالغ جدول و کمند زرین - ( ۲ )  
سرلوح مذهب مرصع عالی بر سر هرمثنوی و ( ۲ ) شمسه مذهب مرصع  
عالی درشت صفحه اول هر مثنوی - ( ۲ ) مجلس تصویر مینیاتور عالی -  
۳۸۴ صفحه ، هر صفحه ۲۳ سطر ، هر سطر یک بیت و در دو حاشیه  
یک ردیف مصراع بچلیها و در مثنوی دوم بیشتر مصراعاها چپ و راست  
نوشته شده است - خط نستعلیق غبارخوش - بدون رقم و تاریخ تحریر  
( قرن ۱۱ ) ( شماره ۵۶۶ )  
آغاز و پایان مانند نسخه پیش .

نسخه از کتابخانه حسینخان شاملو و بعد حسینخان شاملو  
بوده است و پسج مهر « غلامزاده قدیمی شاه عباس حسن بن حسین  
۱۰۳۹ » و « بنده شاه ولایت حسن بن حسین ۱۰۲۶ » و « غلام شاه  
عباس حسین قورچی شمشیر » در پشت صفحه اول و آخر و حاشیه  
صفحه اول هست - بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در  
حاشیه صفحه اول و آخر نسخه مهر او هست .

( ۳۷۱ )

### کلیات

عطار شیخ ابوحامد فریدالدین محمد بن ابی بکر

ابراهیم بن مصطفی بن شعبان نیشاپوری

( م ۶۲۷ )

باندازه ۲۱۵ × ۳۴۵ - جلد تیماج مشکی ترنج و سر ترنج

و حاشیه منگنه جدید - کاغذ بخارائی جدول دار - ۶۱۹ صفحه ،  
هر صفحه ۲۷ سطر ، هر سطر دو بیت ، ۱۸۰ میلیمتر - خط نسخ تحریر  
کتابت متوسطه - رقم ابویکوبن علی بن محمد اسفراینی معروف به پاکان -  
تاریخ تحریر سال ۷۳۱ . ( شماره ۴۴۳ )

در پشت صفحه اول در یکجای تریج و دو کتیبه مذهب منقش بخط  
ثلث جلی عنوان و فهرست مطالب کتاب نوشته شده است ، باینقرار :  
« فهرست دیوان سلطان الشعراء فریدالدین محمد العطار النیشابوری  
« قصاید و غزلیات - بختارنامه - الهی نامه - اسرار نامه - طیور نامه -  
مصیبت نامه - بحسرو نامه »

و کتاب بترتیب ذیل منقسم شده است :

#### ۱ ( دیوان

شامل قصاید و غزلیات که در چهار کتیبه مذهب منقش دو صفحه  
اول بخط کُتک بسفیداب نوشته شده است : « کتاب قصاید و غزلیات  
من تصانیفه طیب الله سروده

لباحیه السعادة والاسلامه و طول العمر ما ناعت حمایه »  
آغاز :

« سبحان قادری که صفاتش ز کبریا برخاک هجز می نکند عنن انبیا »  
پایان :

« بزرخاله بسی خواب داری ای عطار محسوب نیز جو عمر آمدت بنیمه شست »

#### ۲ ( اسرارنامه

که در پشت صفحه اول در سه مذهب منقش روی متن نقره  
بخط جدید بقلم رفیع نوشته اند : « اسرارنامه من کلام شیخ فریدالدین  
محمد عطار قدس سره ، کمترین غلام قدیمی عبدالوهاب تبریزی » -  
در حاشیه ابن سمسه بخط کوفی بآب زر روی متن آلبانوشی « الملک الله »

مکرر بدنبال هم نوشته شده است. - در دو صفحه آغاز این مثنوی ،  
 دو نیمترنج - چهار کتیبه مذهب منقش است که بخط ثلث بسفیدآب  
 در کتیبه ها نوشته اند : « کتاب اسرار نامه من انشائه رحمة الله علیه -  
 نگه دار بادا جهان آفرین      بهر جا کی باشد خداوند این »  
 آغاز :

« بنام آنکه جانرا نور و دین داد      خرد را در خدا دانی یقین داد »  
 پایان :

« سخن با درد تو زین کس ندیدست      کزین هر بیت خوئی می چکینست »  
 « تمت الكتاب اسرار نامه ... »

### ۳ ( منطق الطیر ( مقامات الطیور )

که در دو صفحه اول آن بشرح مثنوی پیش نوشته است :  
 « کتاب طیور نامه من کلامه بردان الله مضجعه .

بهر کار بخت تو فیروز باد      همه روزگار تو نوروز باد »  
 آغاز :

« آفرین جان آفرین آن باک را      آنک جان بخشید و ایمان خاک را »  
 پایان :

« شوخی و بی شرمی از ما در گذار      شوخ ما با پیش چشم ما مبار »  
 « تمت الكتاب المقامات الطیور و الحمد لله ... »

### ۴ ( مصیبت نامه

که در دو صفحه اول آن بشرح مثنوی پیش نوشته است « کتاب  
 مصیبت نامه من مقالاته نورانیه مرقده دام لك العز و الظفر ماطلع  
 الشمس والقمر »

آغاز :

« حمد باک از جان باک آن باک را      کو خلافت داد مستی خاک را  
پایان :

« می توانی تو ز چندین بیچ بیچ      دست من گیری و انگاری بهیچ »  
« تمت الكتاب مصیبت نامه سلطان الشعراء اسلمح الکلام فریدالدوله  
والدین عطار تورانته قبره ... »

ه ( الهی نامه

که در پشت صفحه اول در شمسای بشرح مثنوی اسرار نامه  
عنوان مثنوی و در دو صفحه اول بشرح مثنوی پیش نوشته است .  
« کتاب الهی نامه من کلامه غفرانته له و نوالدیه .  
نگه دار فرصت کی عالم زمیست      دمی پیش دانا به از عالمیست »  
آغاز :

« بنام آنک ملکش بی زوالست      بوصفش عقل صاحب نطق لالست  
پایان :

« که جز از فضل تو روی ندارد      گر از طاعت مرموئی ندارد »  
« تمت المقالات الملقبه بالهی نامه من مبدعات الشیخ العارف  
الکاشف المرشد زبده ارباب الطریقت قدوه اصحاب الحقیقه فرید العله  
والحق والدین محمد العطار النیشابوری رحمة الله علیه حامداً مصلياً »

ه ( مختار نامه

که در دو صفحه اول بشرح مثنوی پیش نوشته است : « کتاب  
مختار نامه من تصانیفه طیبانه مرقده -  
جهانت بکام و فانک بار باد      جهات آفرینت نگه دار باد »  
آغاز :

« بسمه حمد و سپاس بی قیاس خداوندی را کی ... اما بعد

جمعی از اصداق معرّم و احباء همدم - التماس کردند که چون سلطنت خسرونامه درعالم ظاهرگشت و سراسرنامه درجهان منکشف شد و مصیبت نامه از حد و غایت درگذشت و ضابطه شناختن دیوان دیوان تمام دانسته آمد و جواهرنامه و شرح القلب که هر دو کسوت نظم پوشیدند، حروف علت بدان راه نیافت و ایبائی که در دیوانست بسیارست و ضبط آن دشوار و از زیور ترتیب عاقل [ هر ] چند ترکیب دارد تزیین نه دارد و جوینندگان از نصیب آن بی بهره می مانند و طالبان بی مقصود باز می گردند ، اگر انتخابی کرده شود و اختیاری دست دهد از نظم و ترتیب حسنی و جمالی دیگرگیرد و نظام آن بیفزاید و از لطف ایجاز رونق او زیادت گیرد . بحکم دواعی اخوان درین رباعیات گفته آمد شش هزار بود ، قریب هزار بیت شسته آمد که لایق این عالم نبود و بدان عالم فرستاده شد . . . و پنج هزار کی باقی ماند ، درین مجموع ثبت گردانیدیم و آنرا مختار نامه نام نهاد . . . و این مجموع بر پنججاه باب وضع کرده آمد بر این سیاق و ترتیب که ثبت می افتد . . . باب اول در توحید حق سبحانه و تعالی و صفات او .

ای باکی تو منزّه از هر پاکی      قدوسی تو مقدس از ادراکی  
 پایان :

« گر صاحب فضلند بزر بنویسند      و عاشق زارند بخون بنویسند »  
 « تمام شد دیوان سلطان العارفین قدوة المحققین مفیخر الزاهدین  
 املح الشعرفی العالم فریدالدولة و اندین محمد العطار النیشابوری  
 قدس الله روحه العزیز در تاریخ ماه مبارک شعبان المعظم سنه احدی  
 و ثمانین و سبعمائه . حرره عبدالمحتاج الی رحمة الله تعالی ابوبکر بن  
 علی بن محمد الاسفرائینی بعرف بیباکان و سلم تسلیماً ثبیراً » با اینکه  
 در فهرست کتاب ، کاتب عنوان « خسرو نامه » را نیز ثبت کرده است

در متن کتاب این مثنوی نبود و بنظر هم نرسید که اصلاً نوشته و بعد  
ساقط شده باشد .

بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه  
اول مهر او را دارد .

( ۳۷۲ )

### ( شیخ عطار )

باندازه ۱۶۵ x ۲۵۵ - جلد ابره تیماج قهوه‌ای ضربی عالی  
زمینه طلائی متن بوته اسلیمی ، حاشیه بند رومی ، اندرون میهن چگری  
ترنج و گوشه سوخت تحریر روی زمینه فیروزه‌ای و سفید جدول مذهب  
لولا دار فرسوده و ربخته - کاعذ دولت آبادی جدول زرین - هر صفحه  
دو لچکی بوته مذهب - عنوانها بخط رقاغ خوش بزر تحریر دار در  
سر سخنهای بوته اندازی مذهب - پنج سراوح مذهب مرصع عالی که  
در کتیبه هر یک عنوان مثنوی بخط کوفی تزئینی بسفیداب روی متن  
زر نوشته شده - دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب مرصع عالی که  
در میان هر صفحه ۵ بیت از متن کتاب و در کتیبه‌بیشانی و ذیل این  
دو صفحه بخط کوفی تزئینی بقرنم زر : « کتاب سته ، شیخ عطار ،  
قدس الله ، روحه العزیز » نوشته شده است - دو صفحه پیش از متن  
دو ترنج و نیمترنج مذهب مرصع لاجوردی دارد - سیزده مجلس تصویر  
مینیا تور عالی در متن که بعضی محو شده به‌لاوه ما قبل دو ترنج مذهب  
مزهور مجالس تصویر مینیا تور با حاشیه مذهب مرصع است - صفحه‌ها  
بعضی وصالی شده و تذهیب‌ها اندکی ریختگی دارد - ۸۷۶ صفحه ،  
هر صفحه ۲۱ سطر ، هر سطر یک بیت در متن و هشت بیت در شانزده

مصراع در حاشیه - خط نستعلیق کتابت متوسط - بدون رقم - تاریخ  
 تحریر سال ۸۸۰ . ( شماره ۴۴۷ ) .  
 نسخه مشتمل است بر شش مثنوی بشرح ذیل :

۱ - الهی نامه

آغاز :

« الهی نامه را آغاز کردم بنامت باب نامه باز کردم »

پایان :

« که جز از فضل تو روئی ندارم جز از طاعت سر کوئی ندارم  
 تمت الكتاب المسمى بالهي نامه من كلام حضرت افضح  
 المتكلمين شيخ فریدالدین عطار بعون المالك الغفار وصلى الله على  
 محمد المختار وعلى آله وسلم . »

۲ - منطقی الطیر

آغاز :

« آفرین جان آفرین باک را آن که جان بخشید و ایمان خاک را

پایان :

« شوخی و بی شرمی ما دور گذار شوخ ما را بیش چشم ما سیار  
 تمت الكتاب المسمى منطلق الطیر والحمد لله رب العالمین . »

۳ - بصیبت نامه

آغاز :

« حمد باک از جان باک آن باک را کوه خلافت داد مستی خاک را »

پایان :

« میتوانی گر ز چند بن بیچ بیچ دست من گیری و انگاری نه هیچ  
 تمت الكتاب المسمى بصیبت نامه من كلام شيخ فریدالدین  
 عطار بعون الملک الغفار وصلى الله على محمد وسلم . »

## ۴ - اسرار نامه

آغاز :

« بنام آنک جانرا نور دین داد      خرد [را] در خدا بینی یقین داد »

پایان :

« سخن با درد تر زان کس ندیدست      که از هر بیت خونی می چکیدست

تمت الكتاب الاسرار نامه والحمد لله رب العالمین . »

۵ - کنز الحقایق

آغاز :

« بنام آنک جانرا نور دین داد      خرد را در خدا دانی یقین داد »

پایان :

« توئی در جمله مستغنی ز عالم      سخن کوتاه شد والله اعلم

تمت الكتاب المسمى بکنز الحقایق و رموز الحقایق من کلام

حضرت افصح المتصوفین شیخ فریدالدین عطار بعون الملک الغفار . »

۶ - مفتاح الفتوح

آغاز :

« پناه من به حی کو نمیرد      باهی عذر صد عصیان پذیرد »

انجام :

« سخن چون ختم شد بر نام داور      بگو از جان و دل الله اکبر

تمت الكتاب المسمى بمفتاح الفتوح من کلام حضرت افصح

المتکلمین و اکمل المکملین شیخ فریدالدین عطار رحمة الله علیه

بعون الملک الغفار فی خاسس عشرین شهر رمضان المبارک سنه ۸۸۰ »

بین صفحات ۵۶۳ و ۵۶۴ موجود یک ورق که تصویر نیز داشته

مفقود است و این سقط قبل ارسال ۱۳۲۱ نیز بوده است .



نسخه در تاریخ شهر جمادی الثانی سال ۱۲۶۶ وارد کتابخانه  
امیر اعلان خان شده و بسال ۱۲۸۳ از عرض ناصرالدین شاه گذشته  
و بالای صفحه اول مهر او هست .

( ۳۷۳ )

### بیح عطار

باندازه ۲۱۵ × ۳۱۰ - جلد تیماج عنابی پترنج و نیمترنج و گوشه  
سودت تحریر زمینه طلا ، اندرون تیماج تریاکی ترنج و نیمترنج  
سوخت زمینه زر حاشیه جدول زرین عالی - کاغذ اصفهانی جدول زرین -  
دو صفحه اول متن و حاشیه مذهب مرصع ممتاز که در وسط هر صفحه  
۱۲ سطر از آغاز کتاب نوشته و بین سطور تحریر شده است و در پیشانی  
و ذیل دو صفحه بقلم زر روی متن لاجورد نوشته شده است : « کتاب  
اسرار نامه شیخ الابرار و سند الاخیار شیخ فریدالحق والحقیقه والددین  
عطار قدس الله سره الانوار . » - ۶۸ صفحه ، هر صفحه ۲۴ سطر ،  
هر سطر دو بیت - خط نستعلیق کتابت خفی عالی - رقم شاه محمود  
نیشابوری - تاریخ تحریر سال ۹۷۰ . ( شماره ۲۷۱۱ )  
آغاز :

« بنام آنکه جانرا نوردین داد خرد را در خدادانی یقین داد »  
پایان :

« سخن با درد تر زین کس ندیده است که از هر بیت خونی می چکیده است »  
« کتبه العبد الفقیر شاه محمود النیشابوری غفر ذنوبه و ستر  
عیوبه فی [ ۰ ] ۹۷ »

بسال ۱۲۷۱ وارد کتابخانه شده است و بیست صفحه اول و آخر  
مهر ناصرالدین شاه را دارد .